

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Претплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор (Аустро-Угарска).

У Сомбору, 31. Августа 1899. године.

БОГ ДЕЧЈИ ПРИЈАТЕЉ.

— Патер Север Раје. —

(Наставак.)

Остали назори и напомене божанскога дечјег пријатеља намењене васпитачима.

Ови се назори и напомене његове даду опазити из слике о соли (Марко 9. 50.). У тој слици он показује дужност васпитачеву, да тиме докаже да је као дете, што ће се жртвовати овој дужности непрестано се одрицајући себе, те да с једну страну утиче на своје питомце онако, као што со утиче на јела, а с другу да са својим друговима, опет пун пожртвовања, живи у миру и складу.

Радије, напомиње божански дечји пријатељ, ваља све и сва жртвовати но учинити саблазан пред једним од малих. У старом завету морала је свака жртва посољена бити. Со пак има двоструку особину, да зачињава јела, да им позајмљује пријатан кус и да препречује трулеж, те је према том сољење жртве имало значити, да је она Богу угодна и да јој је цена вечита, да ће дакле иза сваке посољене жртве доћи и награда у вечном животу. Исто тако, вели Спаситељ, сваки васпитач који се одриче себе, који се радије лишава најпотребнијих удова, руке, ноге или ока, него што ће њима друге саблазнити, сољу ће се посолити као жртва Богу угодна а сваки онај који нема у себи пожртвовања, који ће пре руком, ногом или оком саблазан учинити, него их дати ишчупати, опет ће се као нека жртва али жртва божје правичности огњем пакленим посолити.

Пожртвовање самога себе, које се иште од васпитача, има свој корен у урођеној дечјој понизности, а ова је та со, која сваку нечистоту уклања. Дете је свом душом по себи предано, оно даје да се с њим све чини. Својом једноставношћу и понизношћу влада

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

се оно по оним Спаситељевим речима: „ако те ко удари по десном образу обрни му и други; који хоће да ти узме кошуљу подај му и хаљину.“

Без ове понизности, урођене у сваком детету, без ове готовости на пожртвовање не да се замислити хришћанско васпитање те је сваки хришћански васпитач, који верно врши дужност своју, баш тиме што у срцу свом угушава свако самољубље, жртва, од које се мирис без престанка к Богу диже и његово благовољење је на њој.

Ко хоће да дете васпитава а не да га квари и саблажњава, тај не сме пре свега мислити на своје „ја“, јер је овоме у свему честољубивост полазна тачка, покретач и мета. Он не сме тежити да буде већи, мора бити несобичан, свагда вољан да духовном сољу све оно што смета племенитим побудама, сав квареж уклања. Он се мора одрећи свега чак и телесних удова ради Бога и ради деце, која су са Христом једно. А ову жртву он не може принети, док се не одрече свога „ја“ угледајући се на Спаситеља, који је, да би нас ка оцу привео, узео на себе обличје слуге али не да заповедајући послужи, него да служећи тражи изгубљене овчице и да их срећнима учини, не да као народни кнезови што заповедају народу него да себе даде у откуп за многе. (Матеј 20. 25.)

(Свршиће се.)

Сомбор.

Милутин Гавриловић, свештеник.

ПОФТОРНА ШКОЛА И НАСТАВА ЈОЈ.

Посвећено: Учитељству еписком.

Тврдо убеђен, да ће људска заједница само тада стално напредовати моћи, ако јој сваког појединог члана са религиозно-моралним осећајима однегујемо а за живот нужним, специјалним знањем снабдемо. С тога, добротом уредништва „Школског Листа“ пуштам у свет мисли своје, како би се то и остварити могло. Но, да ли би исти пут и цели одвео — то остављам цењеној критици.

*

Пофторна школа стоји код нас Срба још у оном стању, у коме су је засновали оснивачи јој 1868. год. уређењем државним. На име, реформирајући тада нар. основ. школу, беху сви уверени и уверењем занети, да је основна школа (разумев овде првих шест разр.) потпуно моћна душевно и реално образовати будућег члана

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

www. заједнице ; те због тога и определише кашње три године „за опште понављање“ назвавши је „недељном“, „пофторном школом“, „опетовницом“.

Општим развитком друштва све се већма увиђала погрешност горње хипотезе а важност опетовнице и потреба стручнијег уређења јој, док данашњим даном пак, посматрајући опште економско стање нам — почев од опхођења друштвеног па све до суштног материјалног живота — морамо признати, да она у свом првобитном стадијуму и на даље опстати не може, ако хоћемо, да одговори правој својој цели. Јер погледајмо само данашњу опетовницу, где се учитељ и ученици са упутством: „повнављати наставу оснивних разреда“ ограничавају на извод истога са истим учебницима, но без икаквог одређеног плана и обзира на доба, развитак ученика; те онако и видимо, да учитељ и поред свих виших наредба и поред све добре воље, није у стању задобити дух ученика и ови га посећују тек само силом §-а који им глобом прети. Поред данашњег стања и најбољи наставник у пофторној школи интензивно радити не може, јер увиђа, да усљед природе ученика не сме радити као до селе, а не зна како да чини то, усљед кратке времена и неопредељеног градива.

Но да би што боље увидели потребу уређења данашње опетовнице, посмотримо само већину сељана наших посепце. Као син мајке цркве, без икаквог душевног убеђења иде у цркву из обичаја, а уверих се, те могу рећи, много пута из дугог времена. Служба и проповед на њој, тако га исто моментално, пролазно раздрага, као што га на пољу отпаднички разговор разочара. При најмањем материјалном потресу или принашању жртве — пада у екстрем и поред тога, што је основне разреде свршио, катихизис па памет научио, причом и примером учитеља много пута усхићен био. Као човек, недостаје у нужном реалном знању, те је неспособан у разним материјалним приликама помоћи се, у друштвену заједницу уживити се. Већ или повучен — не хајећи ни за српство ни за ширу заједницу (државу) — ринта, ради да на нос падне, само да не напредовати, већ тек себе одржати може, јер своју добит усљед незнања свога са многима поделити мора; или пак, увучен у вртлог друштвени, истиче се — тако рећи — лудо пропада, после чега — опет у незнању своме — на заједницу ћипа желећи је оборити. А то све чини и поред тога, што је у основним разредима учио, да се Србином зове, да Србин љуби домовину

а умире за краља свога, поштује закон; ради и штеди за благостање своје и својих. Речју огромна већина наших простих људи, као домаћин, газда, грађанин, Србин не уме да схвати стање своје — јер га не познаје — већ подлеже префриганости оштроумнијега почев одма од пандура и од грошићара. Свога убеђења — сем инстинктивно животних потреба — нема, већ сљедује туђој сугестији; а то не за то, што разума нема, већ што ни у чем стварно верзиран, упућен није.

По томе је јасно, да за опстанак живота, егзистенције и за напредак, потребан је сваком члану друштва изврстан степен специјалног реалног образовања а то члану основни разреди дати нису у стању, јер видимо да и поред најсавеснијег рада у њима, сељак одрастивши једва име потписати и неким — врло примитивним — начином мислити уме, не имајући никаквог ослоња у своме „ја“. А то је са свим природно, кад само психолошки посматрамо рад, ефект и плод делања нам у основним разредима. Дете у својој 7. години — дакле кад у школу пође — телом је слабо, духом неразвијено; ограничава се на спољне утицаје сензитивне природе. Први рад нам због тога и јесте, развити му органе како би способан био, стицати спољне надржаје за збирање осећаја, престава и појмова. Из тога разлога и концентришемо наставу првога доба у очигледној настави. Касније, пробудив у њему природне способности душевне, развијемо га дотле, да се почиње у њему показивати и моћ унутарњег света, показује нам се — истина слаб, али ипак индивидуум, способан за развитак унутарњег осећаја, и ми га васпитамо па сад већ и настављамо с циљу развијања чувтвовања и воље. Но пошто је и сада под јаким утиском вегетативног живота и сада нам је главно спољно стицање а не унутарња — апстрактна — аперцепција. То нам сведочи пракса да н. пр. ни у V. разреду не појми разговетно појам „небројено“; да при разумљивом читању место „римски“ вели „мирски“, или место „посланицима“ рекне „посластицама“ употребив погрешно као синоним једно место другог; или ти пак да реченицу „жеља принети себе на жртву силно је обузимала његову душу“ није у стању сâм растумачити... итд. Цео му развитак сведочи дакле, да настава још непрестано ваља да је формалне вредности: збирање, расветљавање престава, појмова стечених из спољног света, а тек унутарњим уређењем истих јачање аперцепције т. ј. постепено ослобљавање на апстракцију.

Према томе, судећи по развитуку му телесном и душевном, објективну наставу са цељу сталног знања тек онда можемо ученику давати, када је он интензивно развијајући се извештан стадиум душевне снаге достигао, што ће му за примање и аперцепцију будућих надражаја служити. Чинимо то онда, када је способан и унутарњим посматрањем поље коректно алстракцији се узвисити. То је пак оно доба, у коме смо га до сада у парлог запуштали*), доба од 13—16. године. А за доказ да је тако, посматримо га сад физиолошки: телом развијен, духом свеж. Сам осећа да се јако променио, ни она му се игра не допада с којом до сад весело провађаше слободне часе, већ бира све такве, које ће га к'о зрелијег манифестовати. Цео свет му није ништа, себе сматра за центрум; себи живи, себи ласка; те му прво и јесте, да се момчењу ода, јер га телесни живот будућношћу свагда превлађује. Душевно пак чује ли, види ли што, прима са критиком, а туђу критику такође суду свога индивидуума подвргава. Фантазија му истина сталнија, али врло бујна, те усљед тога прелази преко свега у брзом лету к'о лептир са цвета на цвет; ништа му тешко, ништа немогуће није, па ипак — усљед бујне крви и живот духа — сталног правца не може да има. Због тога, опрезно будимо му баш сад у помоћи. Према бујном животу одржимо му душу у равнотежи. Подајмо му — објективном науком — материјала, начина, да може сталан правац стећи, како би себи и својима од користи био. Држимо га у шкрипу зашто на срце а настављајмо утицајем на разум. Убеђењем начинимо га побожним, да скрушеним срцем пада молитвом пред олтар божји, да сузом саучешћа погледа на ближњег, да с усхићењем говори о свему што је српско, да је готов жртве принети за дом и краља — познавајући потребу и услове опстанка заједнице — а да рационално, пун потребног знања дела у корист своју а тиме и заједнице; речју, да је свестан себе и свега што се око њега збива.

Да то пак све тако буде, морамо рачунати са самим учеником, градивом и начином наставе а не мање и са временом које на расположењу имамо. Ученика не сматрајмо као прост рефлекс наш, већ ко индивидуум који само калауза треба. Према развитуку

*) Јер оно нешто, што ми до сад радисмо и није друго до запарложење. О томе се уверих, имајући за време своје праксе преко 3 год. пошторну школу. Много мука мучих незнајући како, шта и када да предуздем кад ништ одређеног немам. Колико ме савест гризаше гледајући како ми ученици на очиглед и оно мало знања, и мој мучни труд у заборав бацају, запарложују.

и моћи му душевној пружајмо му градиво, али савлађивање истог оставимо њему. Ослањајмо се на саморадњу ученика, како би што пре самосталним постао. Ако игде, али овде строго држимо за девизу, да је онај васпитач најбољи, који се стара себе што пре излишним учинити. Ово ћемо пак постићи, ако поред истог обзривог васпитног начина и саму објективну наставу према њему (ученику) прилагођујемо, бодро испитујући продукат наставе основних разреда са бригом, да му је исто — стечено знање и душевна моћ с којом ће идуће акцептирање аперцепцијом*) примати моћи. На то ће мога пак оспособити, када хевристичним начином вешто испитамо моћ душе му и на то постепено надовезујемо ново. Те баш из тога разлога а и усљед оне чињенице да нам је време кратко, морамо за љубав ваљане израде практичног, за живот корисног изоставити лепо — круг вештине — из обима наставних предмета т. ј. ручни рад, певање, цртање и гимнастику, јер у томе правцу овога доба замењује школу сам живот. Из узрока краткоће времена, развитка духа ученика и акомодације наставе одредимо даље, да нам наставу I. и II. година заједно а III. посебно похађа, како би први што боље напредовали, у напретку се што боље утемељили, а они други пак, осећавши се што зрелијим тим се већма усавршавали.

(Наставиће се.)

ИЗВЕШТАЈ О СРПСКОЈ УЧИТЕЉСКОЈ ШКОЛИ ПАКРАЧКОЈ у школској години 1898/9.

У овој учитељској школи службовали су шк. године 1898/9. ови наставници:

1. *Никола Шумоња*, сталан редовни професор и пр. управитељ; предавао је педагогију и метод у свима разредима и надгледао хоспитовање приправника у вежбаоници у 19 седмичних часова. Служи у овом заводу 4 године.

2. *Јован Константиновић*, сталан редовни професор и катихета; предавао је науку вере, црквено-славенски језик и црквено појање у свима разредима у 19 седмичних часова; осим тога надгледао је хоспитовање приправника на часу науке вере у вежбаоници, сваке друге недеље 1 час. Служи у овом заводу 3 године.

3. *Буро Поповић*, привр. редовни професор; предавао је српски језик, историју и географију у свима разредима у 20 часова седмичних. Служио је у овом заводу 1½ годину.

*) Аперцепција је оно душевно стање, с којим сам моћан ново стечену представу старима прилагодити или старе новом расветлити.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

4. *Јован Кнежевић*, привр. редовни професор; предавао је соматологију у I. разр., природне науке и немачки језик у свима разредима у 21 часу седмично. Служи у овом заводу 3 године.

5. *Богољуб Бакаловић*, супл. професор; предавао је математику, цртање, гимнастику и красноречје у свима разредима у 22 часа седмично. Служи у овом заводу 2 године.

6. *Симо Вуксан*, помоћни учитељ; предавао је економију у свима разредима у 4 часа седмично. Служи у овом заводу 2 године.

7. *Иван Чешкић*, помоћни учитељ; предавао је музику (свирање у виолину) и хармонијско певање у свима разредима у 5 часова седмично. Служи у овом заводу 2 године.

Проф. Ђ. Поповић постављен је одлуком всл. Школског Савета с 1. априлом за привр. заменика епархијског школског референта темишварско-вршачког; његове предмете предавали су до краја године остали наставници.

У практичном школском раду вежбали су се приправници у овдашњој опћој пучкој школи, у којој су радили ови учитељи и учитељице: у I. разр. Иван Чешкић, у II. разр. Марија Лужинска, у III. разр. Фрањо Ценић, у IV. разр. Симо Вуксан. Науку вере предавао је у вежбаоници преч. госп. Атанасије Зорчић, парох и протопрезвитер пакрачки.

У почетку школске године уписало се у I. разр. 14 приправника, у II. разр. 16, у III. разр. 10, у IV. разр. 13, свега 53 приправника. До краја године остао је у заводу 51 приправник. Сви су били вере православне.

Пре ступања у ову учитељску школу свршили су: пет разреда гимназије 1, пет разреда реалке 1, четири разреда гимназије 17, четири разреда реалке 8, осам разреда грађанске школе 21, босанску трговачку школу 2, кр. земаљску ратарницу 1.

По завичају било је 25 приправника из Хрватске, 19 из Славоније, 2 из Угарске, 4 из Босне и 1 из Србије.

По моралном владању било је у I. р. 5 примерних и 5 похвалних (1 је ради болести остао неоцењен); у II. р. 7 примерних и 7 похвалних (1 је ради болести остао неоцењен); у III. р. 6 примерних и 4 похвална, а у IV. р. 5 примерних, 8 похвалних и 2 уредна. Према томе владала се велика већина приправника врло добро.

По успеху у наукама оцењен је у I. р. с одличним успехом 1 приправник, с врло добрим 2, с добрим 6, с довољним 1, а 1 је ради болести остао неоцењен. — У II. р. с врло добрим успехом 1, с добрим 9, с довољним 2, а 2 имају почетком идуће школске године да понове испит из математике. Неоцењен је остао 1 ради болести. — У III. р. с врло добрим успехом 2, с добрим 6, с довољним 2. — У IV. р. с одличним успехом 1, с врло добрим 4, с добрим 5, с довољним 3, а 2 имају након три месеца поново полагаати испит из математике.

Писмени испити зрелости одржани су 13. (25.), 14. (26.) и

15. (27.) маја пре подне по овим темама, које је доставило високо председништво Школскога Савета:

Из педагошких наука: „Какав треба да буде српски народни учитељ у школи и у животу?“

Из српскога језика: „Не ће имати Бога за Оца, који не ће да има цркву за мајку.“ (Св. Кипријан.)

Из математике: 1. 13100 фор. ваља разделити на њих 4 тако, да део првога стоји према делу другога као 4:5, део другога према делу трећега као 6:7, а део трећега према делу четвртога као 5:6, колико добије сваки? — 2. Колики је кружни одсечак од стране уписане четворине и припадајућег јој лука, ако је обим четворине 192 см.? — 3. Елипса са пречницима 16 м. и 8 м. треба да се скрати на $\frac{3}{4}$ њезина оплошја. Колики ће бити пречници нове елипсе, ако исти стоје у одношају као 2:3?

Усмени испити зрелости држани су 26., 28. и 29. маја (7., 9. и 10. јуна по нов. кал.) пре и после подне под председањем изасланика Школског Савета високоблагородног господина Николе Ђ. Вукићевића, заменика глав. срп. нар. школ. референта, а за духовног члана испитног поверенства именован је од епархијске конзисторије пакрачке преч. г. Атанасије Зорчић, протопрезвитер. Први и последњи дан присуствовао је испитима и високопреосвећени господин Мирон Николић, епископ пакрачки.

По свршетку испита установило је испитно поверенство оцене испитних кандидата, које им је 31. маја (12. јуна) у присуству високопреосвећеног господина епископа саопштио повереник Школског Савета, прогласивши оне, који су испит положили, способнима за обављање учитељске службе у срп. нар. школама.

Од 15 кандидата, који су полагали испит зрелости, показао је одличан успех: Душан Катић из Јарка у Срему; врло добар успех: Дмитар Божић из Ријеке (код Крњака) у Хрватској, Јован Васиљевић из Мачковца у Славонији, Ђуро Момчиловић из Мочила у Хрватској, и Станислав Бингулац из Вуковара у Срему; — добар успех: Љубомир Бабић из Грачаца у Хрватској, Лазар Ђекић из Тења у Славонији, Стојан Радовановић из Црквенога Бока у Хрватској, Милован Хркаловић из Дољана у Хрватској и Јован Црнчевић из Сарајева у Босни; — довољан успех: Бранко Ковачић из Нове Градишке у Славонији, Миле Маџарац из Хајтића у Хрватској и Миливој Стефановић из Мартинаца у Срему. — Два кандидата су упућена, да након три месеца понове испит из математике.

Разредни испити с I., II. и III. разредом одржани су 8. (20.) 9. (21.) и 10. (22.) јунија пре и после подне, а школска је година завршена службом божјом и благодарењем 13. (25.) јунија.

Народне стипендије из Клирикалнога фонда по 80 ф. годишње уживало је ове године 14 приправника, а једно стипендијско место остало је ове године по одлуци Школскога Савета непопуњено. —

WWW.UNILIB

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

Епар. Шк. Одбор Пакрачки давао је тридесетитројици приправника бесплатан стан у Интернату, петорици уз снижену станарину од 1 ф. месечно, а осморици уз станарину од месечних 3 ф. (Ван Интерната становало је ове године само 5 приправника.) — Један приправник уживао је финансијалну стипендију од годишњих 200 фор., а двојица су добивала потпору од славне Вуковарске Штедионице и то један у износу од годишњих 200 фор. а други од год. 100 фор. — Осим тога имало је више приправника мањих потпора с разних страна.

Здравствено стање приправника било је с малим изнимкама врло повољно. Болесне сиромашне приправнике лечили су бесплатно кр. кот. лекар г. др. Петар Јовановић и опћ. лекар г. др. Јулије Најман.

Школска се библиотека увећава сваке године, тако, да до сада у свему има 926 дела у 1385 свезака у вредности од 1147 фор. — За допуну физикалне збирке добио је овај завод у овој години из Клирикалнога фонда своту од 405 ф. 60 новч.

Ш.

Г О В О Р

што га је о прослави педесетогодишњице **Змаја Јована Јовановића**, у великој дворници српске учитељске школе, на дан цара Константина и царице Јелене у Сомбору 1899. год. држао **Мита Калић** професор.

(Свршетак.)

Једном маленом народу, који још ни половину просветног, политичног и културног напретка достигао није, морају све чињенице помагати да у борби за опстанком истраје; јер ако му за рана не стану крепити оне снаге којима се једино напредак у народу постизава, то ће овај брзо у борби с јачим такмацима podleћи. Па како је између свих помагачица за народно напредовање: *књижевност* једна од понајважнијих, то код малог народа, — бар док себи самосталну екзистенцију не извојује, — књижевност треба да буде *тенденциозна*.

И сам велики немачки народ у осамнаестом веку, чак је и појезију потребама својим прилагођивао, све док је није генијални Гете узâ тенденциозности решио, изрекав начело: „да уметност сама себи цел бити мора.“ Па и добар део нашег народног песништва, јуначке наше песме, служиле су идеји ослобођења српског; јер су развијале осећај побожности, славиле јунаштво, истицале прегоревање самог себе, подизале понос и снажиле карактер народни; све врлине, без којих се никаково велико дело ни замислити а камо ли *остварити* не да.

Кад један народ задаћу, која му је намењена, већ на овом свету изврши, те се на врхунац својега морална и материјална развитка успне, тад у њега може да важи начело: „уметност, уметности ради и књижевност, књижевности ради“; али код младог народа што се тек у фази развитка налази, књижевност треба да је: *народа ради*. Ако дакле допустимо, да књижевност па и појезија могу бити тенденциозне, то тим већма допустити можемо, да у младоме народу *сатира* треба да је понајтенденциознија.

Сатира већ по природи својој што исмева будаласте особине а шиба убитачне навике људске, много користи друштвеном поретку, да се оно, што се на криву путу налази, још за времена поправи. Тим она, у рукама поштена и неосветљива песника коме само општа корист пред очима лебди, спасоносним оружјем бива, које као муња обара зло али и ваздух од заразне трулежи чисти. Сатиричар њоме дакле не постаје само уметником, чијим се именом историја књижевности дичи, већ је прави добротвор народу кога он од моралне па и материјалне пропасти избавити тежи; у колико је то једним скромним песничким умотвором постићи могуће. А да су сатиричари, као песници-родољуби, још од старих народа били увелике уважени, сведочи нам Архилох кога су класични Грци као и Омира напоредо славили, и на споменике испод Омирове главе Архилохову главу резали. Па и Хорацијеве Сатире већма се него *Оде* му, цене; ваљда зато што „оде“ временом застаре, а сатире остају свагда сувремене; јер су људи у таштим слабостима у свако доба једни те исти.

Кад узмемо у обзир, да малени народи у жураивој тежњи за просветом, у недостатку самосвојне цивилизације, често ову с великих народа на своје сићушно тело силом навлаче, не марећи зато: да л' му она доликује, ил' га прави смешним, то ћемо се уверити, да је у таким приликама најблагодарније поље за сатиру.

Ту типови и друштвене заблуде у свој својој смешној пластичности као из вертепа излазе. Па док су такве појаве само у безазлену руху слабости и мана, које другима за подсмех служе али ником ни од какве штете нису, дотле ни сатиричар свој прави позив потпуно вршити не може. За њега настаје културна задаћа тек онда, када му се народ његов стане да изопачава и напушта обичаје и дух свој, те на чило, једро тело накалама навике и уставне хипер-цивилизована, преживела народа које му здраву, младу крв трују те му читав организам за сва времена могу да униште.

У таким тренутцима развијен сатиричарев духовити бич, прави је богодани лек за разуздане и неприродне прилике друштвене. Ако критички у претрес узмемо породичке, књижевне, политичне и друштвене прилике нашега зрпскога народа, то ћемо се уверити: да је веома тешко *не писати сатиру*. Ту има толико градива, да би литература сатире све остале производе појезије лако претећи могла. Није дакле чудо, што се предмет за сатиричну песму, једном бистром посматрачком оку, као што је Змај-Јовино, тако рећи: сам наметао. Он као морални чувар народног карактера и народних особина, — као *олично боље чувство*, — савесно врши своју родољубиву дужност те тиме с пуним правом заслужује признање народно. У колико је слављеник наш то признање и оправдао, који је сатиру с иронијом тако вешто умео да споји, навешћу вам, драги слушаоци, ради краткоће времена у језгровиту изводу, само неколико песама, те изволите о томе пресудити и сами.

Практични савети.

Дете моје, идеш на пут, прими к срцу речи ове,
У практичном новом духу, како с' сада словослове!
У широком свету буде чуда свака,
Заљуби се богаташка и у сирмака.
Ако се и теби тако штогод деси —
Само има л' *блага*, ти се не понеси.
Шта је *гадно* лице! Шта је *гадна* душа!
Ма *асида* била, *дукати* је красе —
Ти мржњу на страну, а корист преда се! итд.

Нобл момче.

Вредан отац теко благо,
А мајка је тресла кесу,
Дижућ носић на високо,
Сањајући о ноблесу.
Мали Јова био ј' маза.
Растио је мали Јова,
Ко што расте деца мазна,
Шлофрок црвен, *лице бледо*,
Дуга пулан, глава празна.

Ал' код куће — отац знаде,
Шта га бије, шта га туче,
Зашто *мастан* капут носи,
Зашто кука и јауче.
Блага неста — крај је свему —
А шта синак благо њему?
Нобл момче само *звизди*,
Један *лоз* му све имаће,
А хауигрефер све уздаће. итд.

Билдунг.

Душанова два потомка
Деветнајсти славе век,
Седе млади код клавира —
Она *нобл*, а он *кек*.

Он штехером такт ударка
О свој ланчић о „бижу“,
То би рифом боље ишло
Штета што му није ту. итд.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Уставно-успавна песма.

1866.

Буји, паји, чедо драго, Србијице мала,
Доста си се нарадила, доста наспремала,
Ко поточић тихо шушти, Дунав, Дрина, Сава —
Само тихо, само тихо, наше чедо снава!
Уранили као вешци клапци неваљани,
Зипарају прије зоре Пруси, Талијани,
И комшија твој је усто, па се нешто брани,
Ох, не знају како ј' слатко спават на тенани.
Отварају с', обијају с', будућности двери!
Народи се утркују као горске звери,
Отимају с', наваљују, ко ће проћи први,
Буји, паји, чедо драго, Душанова крви!

Нек се знаде да смо славни!

„Мало нас је ал' смо људи“,
„Јунак нам је био дед!“
Све седимо певајући
„Устанимо сад је ред.“
Кад пијемо црвенику
Мило пиће то —
Заклињемо с' како ћемо
„Светит Косово!“

Не боји се Србин смрти,
Врашке песнице,
После ручка протегли се:
„Ево деснице!“
Соколи смо, Србенде смо.
Бољи него наши стари,
Понајбољи у сватови,
На даћама и свечари. итд.

Чича Мија.

Сећаш ли само оних силних чаша?
Та момак си био, први до гајдаша,
Ал' си и терао два гојна чилаша.
Јест продо си много, остало је мало,
Оџак ти се круни, свинче ти липсало;
Куд год око бациш, буџак на те зине,
Јер је свуда пуно, ал' пуно празнине.
Па сирота деца, па сирота жена!
Јест тако је брате, ал' и радит треба,
Не падају данас печенице с неба. итд.

Видов-дану*).

Ти чиста водо из каљавог врела,
Ти чегртаљко слободних начела,
Гласило лова, параде и смотре!
Ала га умеш говорит на звезде,
Шта фазани раде, како коњи језде,
Како се здравља при овом асталу,
Како се игра на ономе балу,

*) Видов-дан је био политичан лист што је у шездесетим годинама у Београду издавао.

Хоћеш да осветлиш *жмиром* твоје лампе,
Достојанство штампе.
Ти ли си израз наде бољих дана,
Ти ли крчиш пута, напретка ваљана,
Ти ли си вођа будућности красној? итд.

Уводно-водена песма

на водени понедељник.

Ох додај ми воде вило,
Па ма од куд било,
Дај ми воде много,
Којом би се мого
Опрат неки чин,
Дај ми воде, што је свако
Тера на свој млин.

Дајте воде новинари
Ви је барем тма имате.
Дајте воде да полијем
Оне мртве, оне лење,
Да полијем опај гњилеж,
Што баш онда слатко спава
Кад се ускрс један слави
Други обећава. итд.

Промишљање.

И ја велим: зрело ј' време,
Треба рука јака,
Требаће нам мушких груди
Гвоздених јунака.
Али опет кад се сетим
Преживелих „тића“,
Кад се сетим налицканих
Српских фићфирића.
Кад се сетим занесених
Помодарских слута,

Масноустих готована
Трбушастих „трута“.
Литерата који само
Кавгу сејат знају;
Уредника, који перо
За новце продају.
Кад се сетим, кад се сетим,
Није казат требе,
Да ми срце, да ми душа,
Да ми мисо зебе.

Машкаре.

Тражиш брата и човека,
Племените даме —
Окани се празна посла
Машкаре су саме.
Мислиш, ево родољуба,
Срце ти се смири,
Гледнеш боље, испод маске
Себичност провири.

А кад дође ведро чело,
Које маске нема,
Лажне браде дрмају се, —
Пада анатема.
Тешко речи истинитој,
Тешко голој шали,
Замотани канонери
Одмах вичу: пали!

Чудновата је појава да је у многих песника лирских, дар за шалу тако развијен као и способност им за певање, ваљда зато, што песници по већој осетљивости и раздражљивости живчаној, када их неудаћа у животу снађе, лако се меланхоличном расположејају подају, те им та урођена шаљивост душевну равнотежу одржава. Па није само да се шалом они крепе, већ њоме и нас снаже; што нам досеткама натерају смех а овај здравствено на тело утиче; јер убрзава радњу срца, помаже варењу и свежи дух који чароб-

ном силом од брига и уображених невоља — хипохондрије — лечи. Само што је за сатиру врлина: кад је *смишљена* а за шалу је врлина кад *није* смишљена. Срачуњена шала премашује циљ. Она ваља да је тренутна и случајна да као варница изненада кресне. Само ће тако и имати ефекта. А така је Змајева шала:

Она хлади, она греје,
Разведри те и насмеје,
Муку згњечи, бригу свали,
Одмори те и разгали.

И ако је од свих српских лирских песника Љуба П. Пенадовић до сада најдуховитији хумор развио, нарочито у својој сатиричкој песми: „*Кузман*“. то га наш слављеник својим *одама*, *натшисима* и некојим шаљивим песмама дечјим далеко у томе надмашује. *Кузман* је набацан конгломерат афоризмичних, духовитих приметаба које ни у каквој органској вези не стоје; дочим свака шаљива мисао Змајева у песнички облик одевена, једну самосталну тему и потпуну целину чини. Змај је и у шали лирик; па као што неодољиво нашим осећајима лириком влада, тако се њима и шалом по вољи титра.

Него да споменем још *Чика Јову* као творца дечје књижевности и писца песама за децу.

Има у нас озбиљних књижевника, који од Змаја-Јована Јовановића силом хоће да начине „*педагога*“ само зато, што овај издаје лист и пише песме за децу. Али Чика Јова није покренуо „*Невен*“ у тој намери, да у њему развија апстрактне теорије: „о васпитању деце“, нити он њиме *системски* хоће да утиче на дечји карактер, дајући јој за читање за ту цел, нарочито биране ствари као: животописе знаменитих али несебичних и поштених људи, који су само општу корист пред очима имали; да се деца на њих угледе и за образац их узму. Он у „*Невену*“ поред забаве и шале, пружа деци и по које зрнце поуке више у намери: да их на читање привикне. По својој безазленој души а при великој љубави према деци, он се подети и пристаје с њоме у шалу па и сиграње. И у такој ситуацији ми га више налазимо, него као намрштена педагога, који при сваком кораку децу на пристojност опомиње. Па какав је у „*Невену*“, таки је и у песмама. Чика Јовине песме нису искључиво „*дидактичне*“ и поучне садржине с одређеним смером, да њима децу учи; него су то из невина дечја живота побрани цветићи у један венчић сплетени. Има ту и шаљивих и сатиричких песама, којима се рђаве навике малих „*несташака*“ исмевају, а све у племенитој тежњи, да их шалом од тога одучи. Н. пр.

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Уф, музике гадне!

Уф, срамоте веље!

Гледај како плачу,

Како се кривеље!

Нит их когод осује,

Нит им чини жао:

Па да зашто плачу?

А Бог би их знао!

Материна маза.

Кад сва деца устану,

Он и онда спава,

Кад му кажу: устани!

Њега боли глава.

Кад је сухо, замеси

Блата, па се каља,

Кад га мати покара,

Легне па се ваља.

или ово:

Сад разумем то дрхтање,

Разумем вам стреп:

Ко се не би миша боје —

Та миш има *реи*.

Кројач — из среде.

Да одене лутку своју

Нашла Зорка лецу чоју.

Таке чоје много вреде;

Одсекла је баш из среде.

Док се мати кући врати

Тад ће Зорка да јој плати.

Ао рупо, грдна рупо,

Платиће те Зорка скупо!

Бела штета.

Добила је сека млека:

Ал' ће да се слади!

А сад само јоште чека

Да јој се разлади.

У то дође стари Зеља

Да походи секу,

Скочи на њу пун весеља,

Па шапом по млеку.

Паде шоља одозгоре —

Сад ништа не вреди,

Просуло се бело море,

А сека се једи.

Ал' док зеља жали, моли:

Опрости ми секо!

Дошуњо се мачак црни

Па полизо млеко.

Зар то није шала? Она свагда ведра, безазлена и несташна Чика Јовина шала, која и старо и младо на смех гони? Дидактично-поучне песме као *еиске и описне* већ се и зато противе Чика Јовиној природи, што је он од главе до пете само *лирски песник*. Па као такав, када се знао заронити у душу читавог народа, заронио се и у душу дечју, те је из ње изнео на видик све оно, што само једно невинашце осећати може. А на то га је могла нагонити сушта љубав која је њему прека потреба, јер он волети мора. Та ето и сам вели:

Ал' не могу свима вама,

Приденути овај цвет,

Ма да грли душа моја

Цео, цео дечји свет.

До таквог лирског заноса тешко ће се који педагог занети дати. Оставимо ми Змају његов лавор-венац славе: *лирскога песника*, који му и тако песничко чело најлепше краси.

Н Е К Р О Л О Г.

† **Катарина удова Ракић рођ. Радуловић** ташта привр. гл. школ. референта Нико **Ћевића**, преселила се у вечност 27. августа т. г. у дубокој старости — пожививши 86 година. Сахрањена је 28. августа; на спроводу су из почасти присуствовали ученици и ученице учитељских школа, ученице више девојачке школе као и све основне школе. Покојницу оплакују кћери бл. г. г. Меланија Вукићевићка, Софија Лукићка и Ангелина удова Ракићка; сестра Марија Грајнер рођ. Радуловић, зетови, унуди и прауници и остала многобројна родбина у Вршцу, Белој Цркви и Иланци.

† **Матија Гигић** умировљени учитељ у Темишвару, преселио се у вечност дана 28. августа т. г. у 65. години живота. Покојник је један од првих ученика садањег управитеља сомборске учитељске школе сомборске. Сахрањен је 29. августа по подне на фабричком гробљу у Темишвару.

Мир праху њиховом!

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Почетак школске године. Школска 1899/900. година започета је у Сомбору са 20. августом т. г. После обављеног уписивања у свима овдашњим правосл. српским просветним заводима, одржано је 26. авг. у саборном св. Ђурђевском храму свечано призивање светог Духа, на предстојећи корисни рад.

Избори и постављења учитеља. На сомборској српској средњој основној школи изабран је Павао Коњовић досадањи учитељ у Сентомашу. — За учитеља у Старом Керу изабран је Миливој Ћосић учитељ из Дарде. — За учитеља у Карлову изабран је Милан Каћански о. г. врло добро оспособљени учитељ. — За учитеља у Српској Црњи изабран је Лазар Попзавин. — Лазар Кекић постављен је за учитеља у Опатовцу. — Бранко Ковачевић постављен је за учитеља у Врднику. — Милан Велимировић постављен је за учитеља у Гргетегу. — Радивој Петровић изабран је за учитеља у Српском Крстуру.

Р А З Н О.

Стогодишњица. — Лицем на Малу Госпођу о. г. навршује се равно сто година, од како се овде у Сомбору родио основатељ „Матице Српске“, славни и чувени родољуб и књижевник српски *Јован Хаџић* — *Милош Светић*. — Матица Српска је свечано прославила ову стогодишњицу 26. августа т. г. Реченога дана одржан је у саборној новосадакској цркви свечани парастос, за покој душе великог покојника, а за тим му је и гроб преливен. Парастос и преливање гроба обавио је преосвећени епископ бачки господин Митрофан уз заслужење многог свештенства, а присутан је био и Његова Светост патријарх Георгије. После парастоса одржана је свечана главна скупштина Матичина, на којој су присуствовали Његова Светост патријарх, преосвећени господин Митрофан епископ бачки, родбина покојникова и многи други чланови. Матица се овим чином достојно одужила сени основатеља својега, којему и ми, као сину нашега града и заслужном раднику целога српскога народа кличемо: *Слава Јовану Хаџићу! Слава!*

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ћ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампариа Ф. БИТЕРМАНА И СИНА у Сомбору.

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА